

MOTHER CITY CAPE TOWN

AF Hans Erik Stolten

Cape Town var stedet for den første permanente, europæiske tilstedeværelse i Sydafrika og er derfor af mange hvide blevet opfattet som moderbyen, Mother City. Stedet blev valgt, fordi sejlskibene kunne ankre i roligt vand på den nordvendte Table Bay, hvor Table Mountain ydede beskyttelse mod de storme, som hyppigt hærger den sydlige del af Capehalvøen.

Table Bay blev besøgt af portugisiske søfarere allerede i 1500-tallet og skibe fra mange lande stoppede senere her for at indtage ferskvand og forsyninger. Overlevende fra det hollandske skib Haerlem, der forliste ved Table Bay i 1647, berettede om stedets muligheder og Det Hollandske Ostindiske Kompagni udsendte herefter en koloniseringsekspedition under ledelse af Jan van Riebeeck. I april 1652 blev en forsyningsstation med gartneri og husdyrhold grundlagt på det oprindelige Khoikhoi-folks kvæggæsninger. Herfra blev skibe, undervejs til Indien, forsynet med frugt, grønsager, saltet kød og rom.

Den gamle fæstning i Cape Town, the Castle of Good Hope, blev bygget af hollænderne 1666-1679 og står endnu som landets ældste bevarede bygningsværk.

I 1657 begyndte man at frisætte mænd fra handelskompagniets tjeneste og de første selvstændige landbrug og vingårde opstod. Bosættelsen voksede fra 155 huse i 1710 til ca. 500 i 1770 og 1200 først i 1800-tallet. Importen af slaver og af forviste fra Hollandsk Ostindien (bl.a. dele af Malaysia og Indonesien) og samkvemmet med de indfødte, som hollænderne kaldte for hottentotter, medførte en gradvis stigning i befolkningen. I 1806 var denne vokset til 16 500, af hvilke næsten 10 000 var slaver og 800 var fri afrikanere, free blacks.

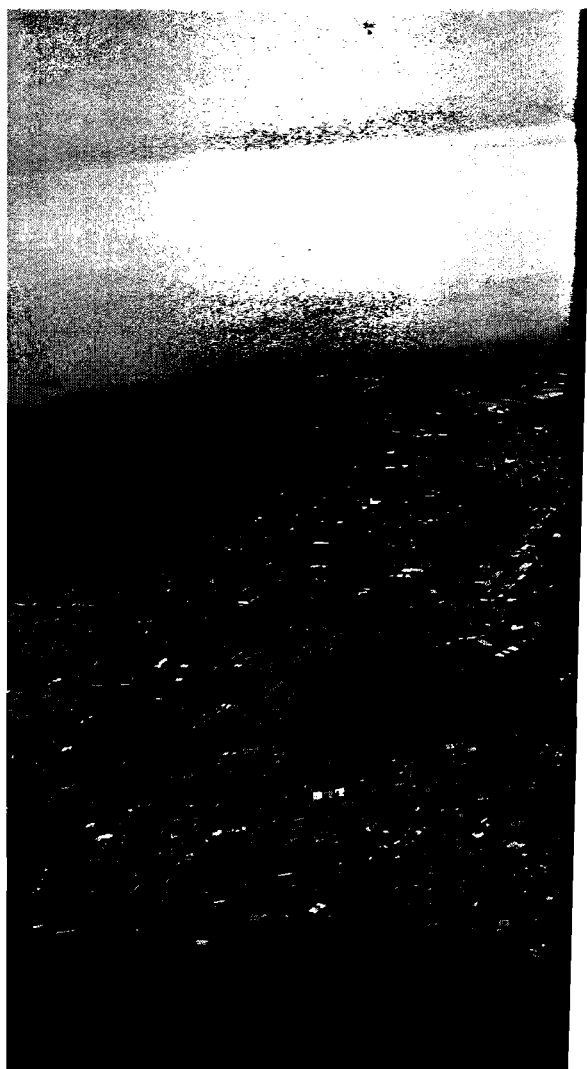
Malajkvarteret i den gamle bydel illustrerer et tidligt indslag i Sydafrikas etniske kompleksitet.

Under syvårskrigen mellem de store europæiske magter 1756-63 brugte såvel franske som engelske skibe havnen ved Cape Town. Under den amerikanske frihedskrig, der også skabte ny spænding mellem de europæiske hovedmagter, forsøgte en engelsk flådestyrke i 1781 at besætte byen, men en fransk styrke nåede først frem og forstærkede det hollandske forsvar. Den franske tilstedeværelse i perioden herefter stimulerede vækst og nybyggeri. England benyttede de franske revolutionskrige til i 1795 at okkupere byen, der nu af Det Engelske Ostindiske Kompagni blev opfattet som "Indiens Gibraltar". I 1803 blev byen leveret tilbage til Holland, men i 1806 besatte England atter Cape.

De Kaap blev til Kaapstadt og senere til Cape Town, et navn englænderne benyttede fra 1773.

Efter indstillingen af slavehandlen i 1808 og med den fortsatte engelske indvandring kom den hvide befolkningsgruppe i flertal i byen omkring 1840. Cape Town var det militære hovedkvarter, det administrative center for et stort og stadigt voksende bagland, samt handelscenter for farmernes vin og hvede og fra 1854 sæde for Cape-kolonien parlament. Byen forblev dog længe afhængig af handlen med forbipasserende skibe og af sin position som indfaldsvej til resten af det sydlige Afrika.

Cape Towns købmænd leverede kapital til ekspansionen østpå, men med den voksende uldproduktion i det østlige Cape i 1840'erne og 1850'erne mistede byen noget af sin overlegne økonomiske position. Det var

først omkring 1870 med dampskibenes fremkomst, at egentlige, større kajanlæg blev taget i anvendelse. Ved åbningen af Suezkanalen i 1869 blev Cape Towns strategiske betydning reduceret, men med de samtidige fund af mineraler i det sydlige Afrika blev byen udgangspunkt for jernbanelinjer ind i landet. Ny udvidelser af havneanlæggene skete under boerkrigen, under anden verdenskrig og igen i 1970'erne.

Befolkningen i Cape Town nåede 25 000 i 1850, 33 000 i 1875 og 77 000 i 1904. Først i slutningen af 1800-tallet begyndte bantu-talende afrikanere at bosætte sig i byen i større antal. Indtil da havde byens hvide, under indflydelse af engelsk liberalisme, haft en relativ tolerant holdning til den farvede befolkningsgruppe, der også havde kvalificeret valgret. Kort tid efter slaveriets ophævelse fik Cape Town et magistratsstyre, hvortil alle racer principielt havde valgret, dog kvalificeret efter

formuegrænser.

De tidligere slaver boede i byens udkanter, i malajkvartieret og i det område, som senere blev til District Six, men først fra 1901 indførtes en tvungen, racebestemt adskillelse af boligområderne i forbindelse med en pestepidemi, hvorefter den afrikanske befolkningsgruppe blev tvangsflyttet til en location udenfor byen.

Til at tage hånd om byens styrelse havde allerede van Riebeeck og hans ledende embedsmænd formet et styrende råd og en retsinstans, som de selv kontrollerede. Dette blev snart fulgt op med skabelsen af brandkorps, borgerværn og lignende organer med inddragelse af velstående, frie borgere. Fra 1785 blev den allerede eksisterende bystyre-komite officielt samlet i et borgersensat. Dette blev opløst i 1828, hvor Cape Town blev opdelt i 12 distrikter under en valgt kommissær. I 1867 blev distrikternes antal reduceret til 6, som hver blev ledet af en borgmester.

I 1859 påbegyndtes en jernbane og byen bredte sig ind i landet langs med denne. Fra 1881 oprettedes et antal separate magistrater omkring de vigtigste byudviklingsprojekter, men først fra 1913 blev de mindre, adskilte områder lagt ind under byrådet i Cape Town.

Efter 1910 blev Cape Town sæde for det sydafrikanske parlament, men mistede alligevel gradvist indflydelse i forhold til regeringsbyen Pretoria.

Under og lige efter 2. verdenskrig oplevede byen stor befolkningstilgang fra landområderne. Afrikaanstalende hvide, som fik beskæftigelse i større, boerkontrollerede virksomheder bosatte sig især i de nordlige forstæder. Efter 1948 blev den systematiske, geografiske raceadskillelse gennemført ved lov, fx Group Areas Act, og i løbet af de følgende årtier udviklede Sydafrikas mest komplekse og raceintegrerede by sig til den mest raceadskilte med udbredt kriminalitet og vold i de ny slumområder.

Cape Town blev også kendt gennem frihedskampen mod apartheid, hvor folkelige modstandskampe og oprør i flere bølger fandt sted i townshipområderne District Six, Crossroads og Cape Flats.

Hans Erik Stolten er historiker og lektor ved Center for Afrikastudier

